

SYSTEMY ZAUFANIA SPOŁECZNEGO (SOCIAL CREDIT SYSTEMS – SCS) W CHIŃSKIEJ REPUBLICIE LUDOWEJ

Aktualnie w Chińskiej Republice Ludowej eksperymentuje się z wieloma różnymi formami SCS, publicznymi i prywatnymi, w szczególności w postaci tworzenia tzw. białych i czarnych list podmiotów. Funkcjonujący SCS koncentruje się głównie na przedsiębiorstwach i jest bardzo fragmentaryczny, wbrew powszechnym błędnym przekonaniom, że jest on skupiony na jednostkach i że jest systemem scentralizowanym¹.

Pierwsze oficjalne informacje na temat SCS pochodzą z roku 2007, kiedy Generalne Biuro Rady Państwa zwróciło się do wszystkich instytucji rządowych oraz władz prowincji z opinią na temat budowy SCS. W 2014 wydano rządowy dokument, przedstawiający czym jest SCS oraz prezentujący proces jego wdrażania na lata 2014-2020.

Potoczne wyobrażenia dotyczące chińskiego SCS ukształtowały się w oparciu o pierwsze założenia przyjmowane przez władze w początku XXI wieku. Zakładano wówczas, że powstanie projekt nieporównywalny z jakimkolwiek przedsięwzięciem socjotechnicznym realizowanym w historii, oparty na algorytmicznych technologiach Big Data i wykraczającym poza granice państwowe ChRL.

Jeszcze w roku 2014 władze ogłosiły, że rozpoczynają strategiczne prace nad systemem pozwalającym na monitoring, ocenę i zarządzanie zachowaniem ludzi, przedsiębiorstw i innych organizacji. Deklaracja ta zawierała listę fundamentalnych celów programu, akcentując przede wszystkim wspieranie: spójności społecznej oraz zaufania społecznego w zakresie wymiaru sprawiedliwości, spójności zarządzania i kierowania państwem, szczerości w handlu.

System miał stać się największym projektem socjologicznym ludzkości, integrować szereg elementów codziennego funkcjonowania: podstawowe czynności życiowe, organizację opieki zdrowotnej, kontakty obywateli z administracją po możliwość uzyskania mieszkania. Docelowo blisko półtora miliarda Chińczyków miało zostać przedmiotem bieżącej oceny mechanizmów składowych systemu. Rozpoczęto też wówczas prace nad wprowadzeniem systemu bazującego na połączeniu tradycyjnych źródeł informacji finansowych, kryminalnych i rządowych ze źródłami cyfrowymi, pozwalającymi na zbieranie informacji o obywatelach przez Internet.

Obecnie w Chinach funkcjonuje wiele systemów zaufania społecznego, wśród których można wyróżnić następujące typy:

- System wiarygodności biznesowej – czarna lista dla zdyskredytowanych organizacji biznesowych regulowany przez finansowy system oceny kredytowej Ludowego Banku Chin oraz system komercyjnej oceny kredytowej.
- Rządowy system wiarygodności – przeznaczony do urzędników i instytucji rządowych.
- System wiarygodności społecznej – czarna lista dla osób zdyskredytowanych, ściśle powiązany z chińskimi systemami masowej inwigilacji.
- Sądowy system wiarygodności społecznej – czarna lista osób zdyskredytowanych, regulowana przez Najwyższy Sąd Ludowy.

Nie istnieje ujednolicona, liczbowa ocena kredytowa dla firm lub osób fizycznych, raczej platformy krajowe i lokalne stosują różne systemy oceny. Ze względu na różnice w różnych programach pilotażowych oraz fragmentaryczną strukturę systemu, informacje dotyczące mechanizmu punktacji są często sprzeczne.

Na aktualnie funkcjonujący SCS składają się trzy powiązane elementy: [1] ogólnochiński system „czarnych list”; [2] system lokalnych rankingów społecznych uruchomiony na zasadach

¹ J. Daum, *Far from a Panopticon, Social Credit Focuses on Legal Violations*, „China Brief” 21(2021) nr 19, <https://jamestown.org/program/far-from-a-panopticon-social-credit-focuses-on-legal-violations/>.

pilotażu w wybranych chińskich miastach; oraz [3] rankingi wiarygodności tworzone przez instytucje finansowe

Krytyka powstającego w Chinach Social Credit System, jaka pojawiła się w państwach zachodnich, dotyczy głównie problemu praw człowieka, masowej inwigilacji i ingerencji rządu w prywatne życie obywateli. Podmioty gospodarcze spoza Chin narażone są na ryzyko narzucania im przez rząd chiński propagandowych standardów narracyjnych, bez akceptacji których wchodzenie w bliższe relacje ekonomiczne z podmiotami chińskimi będzie utrudnione albo niemożliwe.

Bibliografia

Bartoszewicz, M., *Chiński System Zaufania Społecznego*, „Przegląd Geopolityczny”, 32(2020), s. 58-67.

Chorzempa, M., Triolo, P., Sacks S. *China's Social Credit System: A Mark of Progress or Threat to Privacy?*, Peterson Institute for International Economics. Policy Brief 18-14, June 2018, <https://www.piie.com/publications/policy-briefs/chinas-social-credit-system-mark-progress-or-threat-privacy>.

Daum, J. *Far from a Panopticon, Social Credit Focuses on Legal Violations*, „China Brief” 21(2021) nr 19, <https://jamestown.org/program/far-from-a-panopticon-social-credit-focuses-on-legal-violations/>.

Ohlberg, M., Ahmed, S., Lang, B., *Central Planning, Local Experiments: The Complex Implementation of China's Social Credit System*, Mercator Institute for China Studies, Berlin 2017.

Sithigh, D.M., Siems, M., 2019, *The Chinese Social Credit System: A Model for Other Countries?*, “European University Institute Working Papers. LAW 1/2019”, https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/60424/LAW_2019_01.pdf

Wójtowicz, T., *Social Credit System w Chińskiej Republice Ludowej*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” 14(2020), nr 2, s. 38-54.

K.D.